

FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

SIFOs referansebudsjett for forbruksutgifter 2023

Marthe H. Austgulen, Ann-Kristin Ansteensen, Andreea I. Alecu og Lilli W. Blomberg

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

© Forbruksforskningsinstituttet SIFO
OsloMet – storbyuniversitetet
SIFO-Rapport 2 – 2023

Forbruksforskningsinstituttet SIFO
OsloMet – storbyuniversitetet
Stensberggt. 26 – 7. etg.
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 Oslo
www.oslomet.no/om/sifo

Forsidebilde: Fotolia_92300654_Subscription_Monthly_XXL

Forbruksforskningsinstituttet SIFO utgir:

- Rapporter – som er kvalitetssikret og godkjennes av SIFO ved direktør/forskningsledere
- Notater – som godkjennes av prosjektleder.

Det må ikke kopieres fra denne rapporten i strid med åndsverksloven. Rapporter lagt ut på Internett, er lagt ut kun for lesing på skjerm og utskrift til eget bruk. Enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring utover dette må avtales med SIFO. Utnyttelse i strid med lov eller avtale, medfører erstatningsansvar.

STORBYUNIVERSITETET
FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

Tittel SIFOs referansebudsjett for forbruksutgifter 2023	Antall sider 20	Dato 22.5.2023
Title Consumption Research Norway's reference budget for consumer expenditures 2023	ISBN 978-82-7063-553-5	
Forfatter(e) Marthe H. Austgulen Ann-Kristin Ansteensen Andreea I. Alecu Lilli W. Blomberg	Prosjektnummer 203147	Faglig ansvarlig sign.
Oppdragsgiver Barne- og familiedepartementet (BFD)		
Sammendrag I denne prosjektrapporten presenterer vi referansebudsjettet for 2023 og hvordan vi har arbeidet med årets oppdatering. I 2023-versjonen av referansebudsjettet har grunnlaget for forbruksområdet «husholdningsartikler» blitt fullstendig revidert, mens grunnlaget for forbruksområdet «andre dagligvarer» har blitt delvis revidert, og nye priser er samlet inn. Vi har også hentet inn nye priser for budsjettpostene «mat og drikke», «personlig pleie», «reisekostnader», «spedbarnsutstyr», «møbler», «bilkostnader», «barnehage» og «aktivitetsskolen AKS». Kostnadsestimatene for forbruksområdene «klær og sko», «lek og mediebruk» og «mediebruk og fritid» er justert i tråd med endringer i konsumprisindeksen. De nye tallene viser at kostnadene har økt innenfor alle forbruksområdene, foruten for «barnehage» og «andre dagligvarer» hvor kostnadene har blitt redusert. Det er kostnader til «husholdningsartikler», «mat og drikke» og «bilhold» som har økt mest i referansebudsjettet i perioden mellom februar 2022 til februar 2023.		
Summary This project report presents the Norwegian reference budget for 2023 and how we have worked with this year's update. In the 2023 version of the reference budget, the basis for the consumption area "household goods" has been completely revised, while the basis for the consumption area "other everyday household items" has been partially revised, and new prices have been collected. We have also collected new prices for the budget items "food and beverages", "personal care", "commute", "baby equipment", "furniture", "car costs", "kindergarten", and "day care facilities for school children". The cost estimates for the consumption areas "clothing and footwear", "recreation and leisure activities", and "media use and leisure activities" have been adjusted in line with changes in the consumer price index. The new figures show that costs have increased within all consumption areas, except for "kindergarten" and "other everyday household items" where the costs have decreased. It is the costs for "household goods", "food and beverages" and "car maintenance" that have increased the most in the reference budget in the period between February 2022 and February 2023.		
Stikkord Referansebudsjett, forbruksutgifter, levekostnader		
Keywords Reference budget, consumer expenditures, cost of living		

Forord

Denne prosjektrapporten er en rapportering av arbeidet med utviklingen av referansebudsjettet for 2023. Prosjektet er finansiert av Barne- og familiedepartementet (BFD) og av Forbruksforskningsinstituttet SIFO.

Det norske referansebudsjettet har en lang historie, og årets oppdatering bygger på omfattende arbeid utført av en rekke personer. Arbeidet med konstruksjon og oppdateringer av de ulike forbruksområdene i referansebudsjettet gjennomføres i hovedsak av eller med forskere med fagkompetanse innenfor det aktuelle forbruksområdet, og flere ulike personer har derfor vært involvert både i oppbyggingen og de senere oppdateringene av de ulike forbruksområdene som ligger til grunn for årets beregninger. Det er med andre ord mange flere enn forfatterne av denne rapporten som har medvirket til referansebudsjettet for forbruksutgifter for 2023 selv om de ikke har vært direkte involvert i arbeidet med årets versjon.

Referansebudsjettkalkulatoren på OsloMets hjemmesider er oppdatert med tallene som presenteres i denne rapporten.

Forskningsleder Silje Elisabeth Skuland har kvalitetssikret rapporten.

Oslo, mai 2023.

Innhold

Forord	2
1. Innledning	4
2. Referansebudsjettet 2023	5
2.1 Individspesifikke utgifter (kr. per måned)	5
2.2 Husholdningsspesifikke utgifter (kr. per måned)	6
3. Oppdatering av kostnadsestimater i referansebudsjettet 2023	7
3.1 Oppdatering av grunnlaget	7
3.1.1 Husholdningsartikler	7
3.1.2 Andre dagligvarer	10
3.2 Oppdatering av priser	11
3.2.1 Mat og drikke	11
3.2.2 Personlig pleie	11
3.2.3 Spedbarnsutstyr	12
3.2.4 Møbler	12
3.2.5 Reisekostnader	12
3.2.6 Bilkostnader	12
3.2.7 Barnehage	13
3.2.8 Aktivitetsskolen AKS	13
3.3 Justering av priser i henhold til konsumprisindeksen	14
3.4 Hva påvirker kostnadsestimatene i referansebudsjettet 2023?	15
4. Kostnadsutvikling for eksempelfamilien	16
5. Slik bruker du referansebudsjettet	17
6. Oppsummering og konklusjon	18
Litteratur	19

1. Innledning

Formålet med denne rapporten er å presentere referansebudsjettet 2023 og de viktigste endringene i dette budsjettet sammenlignet med referansebudsjettet 2022.

Referansebudsjettet og den tilhørende kalkulatoren for forbruksutgifter oppdateres normalt årlig. I denne versjonen av referansebudsjettet har vi oppdatert grunnlaget for ett forbruksområde, innhentet nye priser for ni forbruksområder og justert fjorårets kostnadsberegninger i henhold til endringer i konsumprisindeksen for tre forbruksområder. I denne rapporten presenterer vi den oppdaterte versjonen av referansebudsjettet og metoden som benyttes i oppdateringen. Videre illustrerer vi hvordan prisendringene slår ut for en eksempelfamilie bestående av to voksne og to barn.

Hvordan referansebudsjettet er bygget opp, og de ulike vurderingene som gjøres i forbindelse med oppdateringen av grunnlaget for kostnadsberegningene, går vi ikke inn på i denne rapporten. Lesere som er interessert i dette kan finne relevant informasjon på referansebudsjettets hjemmesider, i tidligere oppdateringsrapporter (f.eks. Austgulen mfl., 2021; Lynum & Skuland, 2022; Skuland, 2021) og i vitenskapelige publikasjoner om referansebudsjettet (Austgulen, 2022; Austgulen & Borgeraas, 2020).

Vi jobber fortløpende med oppdateringer av ulike poster i referansebudsjettet. Dermed tar vi forbehold om at vurderingene som er gjort i denne rapporten med tanke på prismålinger, justeringer og lignende kan oppdateres uten at vi oppdaterer denne rapporten. Dermed kan innholdet i de ulike budsjettpostene (produkter, og mengder som er inkludert for ulike husholdninger) i referansebudsjettet avvike fra det som er presentert her. Større justeringer eller endringer i referansebudsjettet vil bli kommunisert via våre nettsider, og referansebudsjettets kalkulator kommer også til å bli oppdatert.

2. Referansebudsjettet 2023

2.1 Individspesifikke utgifter (kr. per måned)

MAT & DRIKKE											
Kjønn/alder	6-11 mnd.	1 år	2-5	6-9	J 10-13	G 10-13	J 14-17	G 14-17	K 18-30	K 31 - 60	K 61 - 74
pr. mnd.	1 080	1 480	1 970	2 530	3 060	3 140	3 480	3 970	3 840	3 620	3 330

MAT & DRIKKE						
Kjønn/alder	K 74 +	M 18 -30	M 31 - 60	M 61 - 74	M 74 +	GRAVIDE/ AMMENDE
pr. mnd.	3 010	4 540	4 270	3 760	3 490	4 270

KLÆR OG SKO										
Kjønn/alder	<1 år	1 år	2-5	6-9	J 10-13	G 10-13	J 14-17	G 14-17	K >17	M >17
pr. mnd.	430	500	650	700	660	640	920	770	970	900

PERSONLIG PLEIE												
Alder	<1 år	1-2	3	4-5	6-9	J 10-13	G 10-13	J 14-17	G 14-17	K 18-50	M >17	K >50
pr. mnd.	470	560	330	210	240	460	340	560	450	920	740	880

LEK OG MEDIEBRUK							
Alder	<1 år	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	>17
pr. mnd.	160	430	710	830	1 350	1 500	1 650

REISEKOSTNADER (30-dagersbillett Ruter, Oslo pr. feb. 2023)				
Alder	6-19	20-66	>66	STUDENT 20-29
pr. mnd.	427	853	427	511

SPEDBARNsutstyr		
	GRUNNUTRUSTNING	SUPPLERING
Alder	Fra 6 måneder før fødsel	<1
pr. mnd.	3 880	520

Individspesifikke forbruksområder omfatter varer og tjenester som er knyttet til enkeltindividenes forbruk, og utgiftene varierer med husholdsmedlemmenes alder og kjønn.

2.2 Husholdningsspesifikke utgifter (kr. per måned)

ANDRE DAGLIGVARER							
Antall pers.	1	2	3	4	5	6	7
pr. mnd.	380	430	570	680	780	880	950

HUSHOLDNINGSARTIKLER							
Antall pers.	1	2	3	4	5	6	7
fra 3 år							
pr. mnd.	550	600	670	860	930	1 000	1 060

MØBLER							
Antall pers.	1	2	3	4	5	6	7
fra 3 år							
pr. mnd.	520	580	700	910	1 070	1 270	1 460

MEDIEBRUK OG FRITID							
Antall pers.	1	2	3	4	5	6	7
pr. mnd.	2 160	2 160	2 160	2 300	2 300	2 410	2 410

BILKOSTNADER (DRIFT, VEDLIKEHOLD)				
	Fossilbil		El-bil	
Antall pers.	1 - 4	5 - 7	1 - 4	5 - 7
pr. mnd.	3 075	4 638	1 975	2 700

BARNEHAGE (HELTIDSPASS OSLO KOMMUNE, FEBRUAR 2023)		
NB! Uten mattillegg (200 kr)		
Inntekt	> 598 825	≥ 550 000
		Barn ≥ 2 år
1. barn	3 000	1 666
2. barn	2 100	1 166
Øvr. barn	1 500	833

AKTIVITETSSKOLEN AKS (OSLO KOMMUNE, FEBRUAR 2023)			
Inntekt	≥ 445 921	≤ 445 920	≤ 250 832
Heldagsplass	3 421	1 342	730
Halvdagsplass	2 313	832	452
Gratis kjernetid	1 108	479	261

I det husholdspesifikke forbruket inngår varer og tjenester som kan benyttes av flere personer.

Eksempler på dette er møbler, kjøkkenutstyr, internett og aviser. Derfor er disse kostnadene relativt sett høye for énpersonshushold, mens de kun øker med mindre beløp med økende antall personer i husholdet.

3. Oppdatering av kostnadsestimater i referansebudsjettet 2023

Referansebudsjettet oppdateres årlig, men det varierer på hvilken måte de ulike forbruksområdene oppdateres. Noen forbruksområder oppdateres med nye priser årlig, mens andre forbruksområder oppdateres ved å justere kostnadsberegningene i henhold til utviklingen i konsumprisindeksen (KPI) som publiseres av Statistisk sentralbyrå. Det er et mål for arbeidet med referansebudsjettet at grunnlaget for kostnadsberegningene innen alle forbruksområder skal revideres og oppdateres ca. hvert femte år. I forbindelse med disse oppdateringene innhentes også priser på nytt.

På grunn av de store prisvariasjonene i markedene har vi i år gjort et unntak fra denne oppdateringsprotokollen, og har innhentet nye priser for flere av varekurvene i referansebudsjettet. Vi har også oppdatert grunnlaget for kostnadsberegningene for forbruksområdet «husholdningsartikler» og vi har gjort en mindre revisjon av fjorårets oppdatering av forbruksområdet «andre dagligvarer». I dette kapittelet presenterer vi framgangsmåten for oppdatering av grunnlaget for beregninger, framgangsmåten for innhenting av nye priser, og framgangsmåten for justering av priser i henhold til endringer i konsumprisindeksen.

3.1 Oppdatering av grunnlaget

I forbindelse med publiseringen av 2023-versjonen av referansebudsjettet har grunnlaget for forbruksområdet «husholdningsartikler» blitt revidert, og nye priser er samlet inn. Hensikten med disse oppdateringene er blant annet å justere vareutvalget både med hensyn til hvilke varer som inngår, hvilken levetid varene forventes å ha, og hvor de kjøpes. Videre har vi gjort mindre endringer i grunnlaget for forbruksområdet «andre dagligvarer». Dette delkapittelet presenterer disse oppdateringsprosessene og de viktigste endringene disse har resultert i. Presentasjonen av «husholdningsartikler» er basert på Lynum mfl. (2023).

3.1.1 Husholdningsartikler

Varekurven som ligger til grunn for kostnadsberegningene for forbruksområdet «husholdningsartikler» ble sist revidert i 2009, og kostnadsberegningene for de ulike husholdningsstørrelsene har siden blitt justert i henhold til Statistisk sentralbyrå (SSB) sin konsumprisindeks. Det er naturlig at både markedet og husholdningenes behov og praksiser endrer seg i løpet av en såpass lang periode, og det var derfor på tide at grunnlaget for dette forbruksområdet ble oppdatert i år.

Forbruksområdet «husholdningsartikler» er en stor og variert budsjettpost som er en del av de husholdsspesifikke utgiftene i referansebudsjettet. Budsjettposten omfatter glass og stentøy, kjøkkenutstyr, hvitevarer, elektrisk utstyr, husholdningstekstiler, verktøy og utstyr, oppheng og pleie til tekstiler, juleprodukter samt utstyr til renhold. De fleste varene innenfor dette forbruksområdet har relativt lang brukstid. Det er derimot stor variasjon i innkjøpspris for ulike varettyper, da varekurven inneholder et stort spenn av produkter, fra hvitevarer, som er kostbare i innkjøp, til rimelige varer som klesklyper og vaskekluter. Kostnadsberegninger

for «husholdningsartikler» gjøres med utgangspunkt i husholdningens størrelse, fra én til syv personer.

I denne oppdateringen har vi anvendt den ekspertbaserte tilnærmingen, hvor intervjuer med eksperter fra SIFO innenfor de ulike fagområdene har vært tillagt stor vekt. Vi har i stor grad benyttet aktuell og relevant forskningslitteratur, og publikasjoner fra eksperter tilknyttet SIFO har vært sentralt i dette arbeidet. I tillegg har vi lagt til grunn råd og anbefalinger fra offentlige myndigheter. Vi har også samlet inn informasjon om produktegenskaper og tekniske standarder fra markedsaktører.

Kunnskap om befolkningens bruk av husholdningsprodukter er samlet inn gjennom totalt seks fokusgruppeintervjuer, gjennomført digitalt i november 2022. Deltakerne var mellom 29 og 54 år, med tilhørighet i ulike husholdningsstørrelser og med bosted ulike steder i landet. Da omfanget av varer i budsjettposten «husholdningsartikler» er svært omfattende, ble varekategoriene delt opp i to grupperinger, hvor den første omfattet elektriske produkter, jernvarer og husholdningstekstiler, mens den andre grupperingen inkluderte kjøkkenutstyr, glass- og stentøy og husholdningstekstiler.

Det ble gjennomført to eksplorerende fokusgrupper for hver av disse to grupperingene, hvor hensikten var å diskutere behov for varer innenfor forbruksområdet «husholdningsartikler» i husholdninger med ulik størrelse og inntekt. En viktig målsetning var å diskutere hva som inngår i et akseptabelt forbruksnivå av ulike husholdningsartikler, hvilke butikker det er vanlig å gjøre innkjøpene i, og hvilke varer og mengder som trengs for ulike husholdningsstørrelser. Etter de fire eksplorerende fokusgruppene justerte vi innholdet i budsjettposten og gjennomførte deretter to validerende fokusgrupper hvor deltakerne reflekterte omkring det konkrete innholdet i budsjettposten, og gjorde vurderinger av mulige endringer knyttet til antall, brukstid og innkjøpssteder.

Basert på denne gjennomgangen har vi revidert vareutvalget i budsjettposten, og gjort endringer i varetype, antall og beregnet brukstid for en del varer. De viktigste endringene i budsjettposten er oppsummert i Tabell 1, som viser hvilke varer som er tatt inn i budsjettposten fra og med 2023, hvilke som er tatt ut, og hvilke som er endret. Endringer kan bestå i endret navn, markert med (n) i tabellen, endret antall eller endring i beregnet brukstid for én eller flere husstandsstørrelser. Tabellen viser også en oversikt over varer og tjenester hvor vi kun har oppdatert varen som er prismålt, hvilket innebærer en naturlig justering av varetype til hva som er tilgjengelig i dagens marked. Detaljene om oppdateringen er presentert i sin helhet i Lynum mfl. (2023). Nye priser ble innhentet i februar 2023.

Tabell 1: Oppsummering av endringer i budsjettposten "Husholdningsartikler" i referansebudsjettet 2023

Lagt til (12)	Tatt ut (7)	Endret (33)
Brødkniv	Grønnsaksbørste	Kaffekopp (n)
Støpsel til komfyr	Bånd til gardin	Glassbolle liten (n)
Brødrister	Utetermometer	Glassbolle medium (n)
Dobbelt vaffeljern	Romtermometer	Glassbolle stor (n)
Håndhåndkle	Dynkeflaske	Bolle stor (n)
Kombitermometer	Separat feiebrett	Bolle medium (n)
Bitssett	Gardinkroker	Ildfast form (n)
Vater		Sukkerkopp
Strykebrett		Fløtemugge
Ringer til dusjforheng		Kjele med lokk 1,0 liter
Stekespade i plast		Kokkekniv (n)
Gardinringer		Kjøkkensaks (n)
		Grønnsakskniv (n)
		Sleiv/rørespade
		Slikkepott
		Oppvaskmaskin
		Kaffetrakter
		Kjøkkenmaskin (n)
		Oppvaskhåndkle (n)
		Håndkle
		Duk
		Kroker til gardinstang
		Røykvarsler
		Syl
		Kleshenger
		Kleshenger i entréen
		Juletrepynt
		Mopp (n)
		Toalettbørste (n)
		Plastbalje (n)
		Tørkestativ (n)
		Kildesorteringsbøtter (n)
		Stekespade
Oppdatert prismål vare/tjeneste (115)		
Middagstallerken	Springform	Badehåndkle
Dyp tallerken	Kake-/brødforn	Klut
Asjett	Kakerist	Gryteklut
Krus	Skjærebrett (tre)	Spisebrikker
Glass	Skjærebrett (plast)	Gardiner stue
Glass med stett	Potetskreller	Gardiner soverom
Mugge	Spiralvisp	Gardiner kjøkken
Gaffel	Stekespade	Gardinstang
Kniv	Hullsleiv	Beslag til gardinstang
Spiseskje	Øse	Lommelykt
Teskje	Rivjern	Vekkeklokke

Oppdatert prismål vare/tjeneste (115)		
Serveringsbestikk	Kjøkkenvekt	Brannteppe
Ostehøvel	Sitruspresse	Brannslukningsapparat
Salatbestikk	Trakt	Badekarmatte
Brødkurv	Oppbevaringsboks (liten)	Håndsag
Bordbeskytter	Oppbevaringsboks (stor)	Slagdrill
Brett	Arbeidsbolle	Skrutrekker
Serveringsfat	Steketermometer	Hammer
Sausekopp/-mugge	Salt- og pepperbøsser	Kombinasjonstang
Eggeglass	Kjøkkenur	Målebånd
Blomstervase	Komfyr	Skiftenøkkel
Lysetake	Kjøleskap	Dusjforheng
Kjele med lokk 2,0 liter	Fryseboks	Stang til dusjforheng
Kjele med lokk 2,2 liter	Kombiskap	Klesklyper
Kjele med lokk 3,5 liter	Vaskemaskin	Skobørste
Kjele med lokk 7,0 liter	Reparasjon av hvitevare	Klesbørste
Gryte med lokk	Tørketrommel	Juletrifot
Stekepanne (jern)	Vannkoker	Bøtte
Stekepanne (aluminium)	Håndmikser	Vindusnal
Boksåpner	Juletrelys	Feiesett m/kost og feiebrett
Flaskeåpner	Strykejern	Flaskebørste
Korketrekker	Støvsuger	Bestikkurv
Litermål	Symaskin	Skittentøyskurv
Desilitermål	Hårføner	Oppvaskstativ
Eggedeler	Pute	Papirkurv
Dørslag	Dyne	Neglesaks
Termokanne	Putevar og dynetrek	Neglebørste
Tekanne	Laken	
Kjevle	Pledd	

(n) Navn er endret.

Oppdateringen har totalt sett resultert i en utgiftsøkning for alle husholdningsstørrelser i referansebudsjettet 2023 sammenlignet med referansebudsjettet 2022. Utgiftsøkningen er størst for én- og topersonshusholdninger, og skyldes i hovedsak at vi i årets referansebudsjett har inkludert oppvaskmaskin, som representerer en stor kostnad, også for de to minste husholdningsstørrelsene.

3.1.2 Andre dagligvarer

I årets versjon av referansebudsjettet har vi gjort en mindre revisjon av grunnlaget for beregningene for forbruksområdet «andre dagligvarer» som ble oppdatert i 2022 (Lynum & Skuland, 2022). Varelistene som lå til grunn for fjorårets oppdatering er i all hovedsak uendret, men vi har gjort noen tilpasninger til innholdet i forbindelse med oppdateringen av varekurven for forbruksområdet «husholdningsartikler», som blant annet å legge til gulvmopp som passer til nytt moppsystem. Hoveddelen av årets revisjon er knyttet til innhenting av nye priser, hvor vi har gjort endringer i innkjøpssted og gjort justeringer for noen av varene som

er prismålt. Nye priser ble innhentet i begynnelsen av mars 2023. Til sist har vi korrigert noen av fjorårets beregninger.

3.2 Oppdatering av priser

For de fleste forbruksområder oppdateres prisene normalt i henhold til konsumprisindeksen for de årene hvor ikke grunnlaget oppdateres. For forbruksområdene «reisekostnader», «barnehage», «aktivitetsskolen AKS» og «bilkostnader» innhentes priser hvert år.

På grunn av de store prisvariasjonene som har preget en rekke forbrukermarkeder har vi i 2023 gjort et unntak fra denne regelen og har samlet inn priser på nytt for flere av varekurvene i referansebudsjettet. I 2023 har vi innhentet oppdaterte priser for varekurvene «mat og drikke», «personlig pleie», «spedbarnsutstyr», «andre dagligvarer» og «møbler». Så langt det har vært mulig har vi prismålt identisk eller tilsvarende produkt/tjeneste som ved forrige oppdatering, og vi har ikke gjort endringer i varekurvene utover justeringer som følger av at varen eller tjenesten ikke har vært tilgjengelig e.l.

Vi har ikke innhentet nye priser for varekurvene «klær og sko», «lek og mediebruk» og «mediebruk og fritid». En del av varene og tjenestene som tilbys innenfor disse markedene er svært dynamiske, og det er vanskelig å prismåle de samme produktene som ble prismålt i forbindelse med forrige oppdatering av disse varekurvene i 2020. En prismåling i 2023 ville dermed innebære at vi i stor grad måtte vurdere innholdet i varekurven og valget av representantprodukter på nytt. Dette ligger utenfor rammen til oppdateringen av referansebudsjettet for 2023.

3.2.1 Mat og drikke

Forbruksområdet «mat og drikke» ble sist oppdatert i 2020. Denne oppdateringen var basert på helsemyndighetenes anbefalinger, forslag fra ernæringseksperter og innspill fra forbrukere gjennom fokusgrupper. Den er basert på en fire-ukers matkurv med vanlig mat som er kjøpt i dagligvarebutikker, og som tilberedes hjemme. I 2020-oppdateringen ble referanseverdiene for energiinntak økt slik at det dekker stillesittende arbeid og regelmessig fysisk aktivitet på fritiden, og det er minst fem porsjoner grønnsaker, frukt og bær hver dag. Videre ble middagsmenyer og middagsoppskrifter oppdatert. I årets oppdatering har vi ikke gjort noen endringer i dette grunnlaget, men vi har innhentet prisene i butikk på nytt. Vi har tilstrebet å prismåle samme varer, i de samme butikkene, som i 2020, eller en så lik vare som mulig. Dette har imidlertid ikke alltid vært mulig, og vi har i flere tilfeller prismålt produkter fra andre leverandører, i andre pakningsstørrelser, og i noen få tilfeller også i andre butikker, sammenlignet med prismålingen i 2020. Prisene ble innhentet i mars 2023.

3.2.2 Personlig pleie

Forbruksområdet «personlig pleie» omfatter varer som sjampo, såper, kremer, parfyme og utstyr, samt tjenester som lege, tannlege og frisør. Dette forbruksområdet ble sist oppdatert i 2021 (Austgulen mfl., 2021) basert på anbefalinger fra myndigheter, ekspertkunnskap, innspill fra forbrukere gjennom fokusgrupper og data fra og vurderinger gjort i forbindelse med referansebudsjettarbeid i Sverige og i EU. I årets oppdatering har vi ikke gjort noen endringer i dette grunnlaget, men vi har innhentet prisene i butikk på nytt. Vi har tilstrebet å prismåle samme varer og tjenester, i de samme butikkene, som i 2021, eller en så lik vare

som mulig. Dette var mulig for de fleste varer og tjenester. Prisene ble innhentet i februar og mars 2023.

3.2.3 Spedbarnsutstyr

Forbruksområdet «spedbarnsutstyr» er delt i henholdsvis grunnutrustning og supplering. I grunnutrustningen inngår utstyr som et barn trenger fra det er født, mens i suppleringspakken inngår utstyr som gjerne anskaffes når barnet er blitt noe større og deltar mer i familielivet. Dette forbruksområdet ble sist oppdatert i 2021 (Skuland, 2021) basert på offentlige anbefalinger, ekspertkunnskap og innspill fra forbrukere gjennom fokusgrupper. I årets oppdatering har vi ikke gjort noen endringer i dette grunnlaget, men vi har innhentet prisene i butikk på nytt. Vi har tilstrebet å prismåle de samme varene, i de samme butikkene, som i 2021, men dette var utfordrende for flere av varene innenfor dette forbruksområdet. I flere tilfeller har tidligere prismålt vare blitt oppdatert med en ny modell, noen varer har gått ut av butikkens sortiment, og noen varer ser ut til å ha gått ut av produksjon. I disse tilfellene har vi forsøkt å prismåle en tilsvarende vare, enten i samme butikk som tidligere eller i en annen butikk dersom vi fant et lignende produkt der. Dette har vært tilfelle for flere relativt kostbare produkter, som blant annet barnevogn, barnestol, bæresele og babycall. Prisene ble hovedsakelig innhentet i februar 2023, med unntak av noen få produkter hvis priser ble innhentet i mars 2023.

3.2.4 Møbler

Denne budsjettposten omfatter alt av møbler og inventar i alle rom, som entré, stue, kjøkken og soverom, og er tilpasset antall personer i husholdet. Forbruksområdet ble oppdatert i sin helhet i 2020, basert på ekspertkunnskap og innspill fra forbrukere gjennom fokusgrupper. I årets oppdatering har vi ikke gjort noen endringer i dette grunnlaget, men vi har innhentet prisene i butikk på nytt. Vi har tilstrebet å prismåle de samme varene, i de samme butikkene, som i 2020, men dette var utfordrende for flere av varene innenfor dette forbruksområdet. En stor andel av produktene som ble prismålt i 2020 er ikke lenger i butikkens sortiment. I disse tilfellene har vi forsøkt å prismåle en tilsvarende vare, enten i samme butikk som tidligere eller i en annen butikk dersom vi fant et lignende produkt der. Prisene ble innhentet i februar 2023.

3.2.5 Reisekostnader

Reisekostnader omfatter kostnader til månedskort (30-dagers billett) for kollektivtransport og er prismålt i Oslo i februar 2023 (Ruter, 2023). Vi differensierer mellom priser for barn/ungdom, studenter, voksne og honnør. Budsjettposten «Reisekostnader» er kun et eksempel, og kostnadene kan variere mellom ulike regioner/kommuner. Ved bruk på individ-/husholdningsnivå må kostnadene tilpasses den aktuelle situasjonen.

3.2.6 Bilkostnader

Bilkostnader omfatter driftsutgifter, inkludert forsikringer, drivstoff, vedlikehold, service og reparasjoner for henholdsvis 10 000 km per år for liten bil (1-4 personer) og 15 000 km per år for stor bil (5-7 personer). Avskrivninger og renter av bundet kapital er ikke inkludert, og beregningene forutsetter bruk av kollektivtransport til og fra arbeidssted. Beregningene er gjort for el- og bensinbil og tar utgangspunkt i nye biler. Data fra OFV Opplysningsrådet for veitrafikken (2023) ligger til grunn for beregningene.

3.2.7 Barnehage

Oslo kommunes satser for barnehagepriser har blitt brukt som eksempel på barnehagekostnader i SIFOs referansebudsjett siden det ble publisert for første gang i 1987. I dag samsvarer disse satsene i stor grad med nasjonal maksimalgrense for foreldrebetaling regulert i forskrift om foreldrebetaling i barnehager.¹ Denne maksimalgrensen blir fastsatt i Stortingets årlige budsjettvedtak og gjelder for et heldags ordinært barnehagetilbud innenfor gjeldende lov og forskrifter. Forskriften om foreldrebetaling i barnehager regulerer også minimumssatser for søskenmoderasjon, reduksjon i foreldrebetaling og tilbud om gratis kjernetid ved lav inntekt. Den enkelte kommune har imidlertid mulighet til å tilby lavere foreldrebetaling og mer omfattende moderasjonsordninger enn det som er fastsatt i nasjonal forskrift, så dette vil kunne variere mellom ulike kommuner.

Barnehagekostnadene i referansebudsjettet 2023 omfatter fulltidsplass i barnehage, og kostnadene for hvert enkelt barn er avhengig av hvor mange barn den enkelte familie har i barnehage. Den nasjonale maksprisen, og Oslo kommunes priser, for fulltidsplass i barnehage ble endret til 3 000 kroner per måned fra 1. januar 2023.

I 2023 innlemmes ordningen med gratis kjernetid for alle to-, tre- fire- og femåringer som bor i husholdninger med lav inntekt i referansebudsjettet. Fra 1. august 2022, og per 15.02.2023, var inntektsgrensen for gratis kjernetid 598 825 kroner. Denne inntektsgrensen er høyere enn inntektsgrensen som gjelder for nasjonal ordning for reduksjon i foreldrebetalingen som er 550 000 kroner i februar 2023, gitt den nasjonale maksprisen på 3000 kroner per måned (Oslo Kommune, 2023b; Utdanningsdirektoratet, 2023).

I 2023-versjonen av referansebudsjettet presenteres dermed kostnader for barn i husholdninger med en husholdningsinntekt på over 598 825 kroner og for barn som er to år eller eldre i husholdninger med en husholdningsinntekt mellom 550 000 og 598 825 kroner. Referansebudsjettkalkulatoren tar i tillegg hensyn til den nasjonale ordningen om at ingen skal betale mer enn seks prosent av inntekten sin per barn.

I statsbudsjettet for 2023 foreslår regjeringen å innføre gratis barnehageplass for det tredje barnet fra 1. august 2023 (Finansdepartementet, 2022). Dette vil justeres i neste versjon av referansebudsjettet.

3.2.8 Aktivitetsskolen AKS

Siden kostnader knyttet til skolefritidsordning ble lagt inn i referansebudsjettet i 2012 har kostnadene for Aktivitetsskolen i Oslo blitt benyttet som eksempel på denne typen kostnader. Det spesifiseres at kostnadene vil kunne variere mellom ulike kommuner. De senere årene har det blitt foretatt en del endringer knyttet til oppholdsbetaling for Aktivitetsskolen i Oslo, og det er også innført en nasjonal inntektsavhengig ordning med redusert foreldrebetaling i SFO for husholdninger med elever på 1. til 4. trinn (Utdanningsdirektoratet, 2022).

Kostnadene som legges til grunn i referansebudsjettet for 2023 er Oslos satser, inkludert de nye nasjonale moderasjonsordningene med gratis deltidsplass for 1. trinn og maksimalt seks prosent av husholdningsinntekten per AKS/SFO-plass (Oslo kommune, 2023a). I 2023 er

---

¹¹ <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2005-12-16-1478>

øverste inntektsgrense for å kunne få seks prosent oppholdsbetaling 627 183 kroner. For skoleåret 2022/2023 kan husholdninger med samlet inntekt under 627 183 kroner også søke om å få gratis heltidsplass for barn på 1. trinn (Oslo kommune, 2023a). Oslos egne inntektssatser videreføres i referansebudsjettet, og kalkulatoren tilpasses slik at den mest gunstige oppholdsbetalingen av de to ordningene beregnes. Kalkulatoren hensyntar ikke eventuell gratis heltidsplass for barn på 1. trinn, da det ikke er avklart om denne ordningen videreføres.

Fra og med skoleåret 2022/2023 er det innført gratis deltidsplass for alle elever på 1. til 3. trinn i Osloskolen. Elever på 4. trinn får gratis deltidsplass i bydelene Alna, Bjerke, Gamle Oslo, Grorud, Grünerløkka, Sagene, Stovner og Søndre Nordstrand. I referansebudsjettkalkulatoren er dette løst med at brukeren selv kan velge om de betaler for «heltidsplass», «gratis kjernetid» eller «deltidsplass».

En gjennomgang av kostnader og moderasjonsordninger for skolefritidsordningen i de fire største byene i Norge viser betydelige forskjeller mellom kommunene. Noen kommuner tilbyr gratis heldagsplass for alle på første trinn, noen har gratis deltidsplass for elever på flere klassetrinn, noen har søskenrabatt o.l. I tråd med den nasjonale moderasjonsordningen som trådte i kraft i 2021 (Utdanningsdirektoratet, 2022) har alle kommuner nå en moderasjonsordning som sikrer at foreldrebetaling per elev utgjør maksimalt seks prosent av husholdningsinntekten (Austgulen mfl., 2022). Ved bruk på individ-/husholdningsnivå må kostnadene tilpasses den aktuelle situasjonen.

3.3 Justering av priser i henhold til konsumprisindeksen

For forbruksområder i referansebudsjettet hvor det ikke hentes inn nye priser i år er prisene justert i henhold til endringer i konsumprisindeksen (KPI). Konsumprisindeksen vi benytter er beregnet av Statistisk sentralbyrå (SSB) (2023) og beskriver utviklingen i konsumpriser for varer og tjenester etterspurt av private husholdninger bosatt i Norge.

I denne versjonen av referansebudsjettet er KPI-justeringen av priser gjennomført for følgende forbruksområder:

- «Klær og sko»
- «Lek og mediebruk»
- «Mediebruk og fritid»

Konsumprisjusteringen er gjort basert på prisene slik de var i februar måned, og siden dette er standard fremgangsmåte for referansebudsjettet har vi benyttet 12-måneders endring i KPI som grunnlag. Det benyttes ikke én felles sats for KPI-justeringene i referansebudsjettet. Årsaken er at prisutviklingen innenfor de ulike konsumgruppene normalt varierer. Det tas utgangspunkt i SSBs tabell 03013 (Statistisk Sentralbyrå (SSB), 2023) som presenterer konsumprisindeksen etter konsumgruppe. Konsumgruppene SSB opererer med tilsvarende ikke nøyaktig de samme forbruksområdene som benyttes i referansebudsjettet. Vi tar dermed utgangspunkt i konsumgruppen (eller undergruppen av denne) som best beskriver det produktinnholdet som er inkludert i hvert spesifikt forbruksområde i referansebudsjettet. For forbruksområder hvor vi baserer justeringene på indekser regner vi uvektet gjennomsnitt av de ulike undergruppene.

Tabell 2: Oversikt over KPI-nivå som benyttes i prisjusteringer i referansebudsjettet 2023

Referansebudsjettpost	KPI justeringsnivå (fra SSBs tabell 03013)
Klær og sko	SSB Hovedgruppenivå: 03 (Klær og skotøy)
Lek og medieforbruk (individ)	Indeks sammensatt av: SSB Gruppenivå: 09.1 (Audiovisuelt-, foto- og IT-utstyr) SSB Gruppenivå 09.2 (Andre større varige konsumvarer knyttet til fritid og kultur) SSB Gruppenivå: 09.3 (Andre gjenstander og annet utstyr knyttet til fritid, hager og kjæledyr) SSB Gruppenivå: 09.4 (Tjenester knyttet til fritid og kultur) SSB Gruppenivå: 09.5 (Aviser, bøker og papirvarer)
Mediebruk og fritid (hushold)	Indeks sammensatt av: SSB Gruppenivå: 09.1 (Audiovisuelt-, foto- og IT-utstyr) SSB Gruppenivå 09.2 (Andre større varige konsumvarer knyttet til fritid og kultur) SSB Gruppenivå: 09.3 (Andre gjenstander og annet utstyr knyttet til fritid, hager og kjæledyr) SSB Gruppenivå: 09.4 (Tjenester knyttet til fritid og kultur) SSB Gruppenivå: 09.5 (Aviser, bøker og papirvarer)

3.4 Hva påvirker kostnadsestimatene i referansebudsjettet 2023?

Som illustrert i avsnittene over er det mange ulike faktorer som påvirker kostnadsestimatene som presenteres i referansebudsjettet. Det er dermed ikke slik at endringer fra et år til et annet i referansebudsjettet nødvendigvis reflekterer prisutviklingen i de ulike markedene.

I tillegg til at prisene i markedene har endret seg er det tre faktorer som i hovedsak påvirker årets kostnadsestimater i referansebudsjettet: 1) revisjon av forbruksområder, 2) justeringer i prismålte representantvarer/-tjenester ved ny prisinnhenting, og 3) korrigeringer av mindre feil som har blitt gjort i tidligere prisinnhentinger og/eller beregninger.

Når grunnlaget for beregningene for et forbruksområde oppdateres resulterer dette som regel i store justeringer i kostnadsestimatene. Det skyldes at hele varekurven revideres, og at varer og tjenester både legges til, tas ut, at antall og brukstid justeres, at nye varer og tjenester prismåles, og at dette potensielt gjøres i andre butikker enn tidligere. Når vi i år har oppdatert forbruksområdet «husholdningsartikler» har dette resultert i en økning på 28 prosent for en firepersonshusholdning.

Når vi samler inn nye priser uten å oppdatere grunnlaget forsøker vi å prismåle de samme varene/tjenestene, i de samme butikkene, som forrige gang. Dette er imidlertid ikke alltid mulig da varer eksempelvis kan ha gått ut av butikkenes sortiment. Valget av nye representantvarer og representantbutikker påvirker kostnadsestimatene i referansebudsjettet.

I arbeidet med årets oppdatering har vi også oppdaget og korrigert mindre feil som har blitt gjort i tidligere beregninger. Dette er blant annet tilfellet for beregningene for spedbarn innenfor forbruksområdet «personlig pleie», hvor kostnadsestimatet har blitt nedjustert i årets versjon.

4. Kostnadsutvikling for eksempelfamilien

For å vise hvordan budsjettet kan brukes har vi satt opp et eksempel for kjernefamilien. Denne familien består av mor, far og to barn på 5 og 11 år. I Tabell 3 viser vi hvordan denne familiens kostnader i referansebudsjettet har utviklet seg i perioden fra februar 2021 til februar 2023. Av denne tabellen kan vi lese at familiens utgifter har økt for hver periode, men at økningen for flere av forbruksområdene, og for husholdningens totalkostnad, har vært betydelig større fra 2022 til 2023 enn fra 2021 til 2022. Det er kostnader til «husholdningsartikler», «mat og drikke» og «bilhold (bensinbil)» som har økt mest i perioden mellom februar 2022 til februar 2023. De eneste utgiftene som har gått ned i perioden mellom februar 2022 og februar 2023 er utgiftene til barnehage og andre dagligvarer.

Tabell 3: Kostnadsutvikling for eksempelfamilien i referansebudsjettet fra februar 2021 til februar 2023.

Forbruksområde		Februar 2021	Februar 2022	August 2022	Februar 2023
1.	Mat og drikke	11 120	11 210	12 090	12 920**
2.	Klær og sko	3 150	3 120	3 120	3 180
3.	Personlig pleie	2 200*	2 210	2 260	2 330**
4.	Lek og mediebruk	4 900	5 040	5 160	5 360
5.	Reiseutgifter for de voksne	1 540**	1 628**	1 628**	1 706**
	Sum individspesifikke utgifter	22 910	23 208	24 258	25 496
6.	Andre dagligvarer	710	710*	760	680**
7.	Husholdningsartikler	660	670	680	860*
8.	Møbler	780	850	870	910**
9.	Mediebruk og fritid	2 090	2 160	2 210	2 300
10.	Bilkostnader (bensinbil)	2 608**	2 750**	2 967	3 075**
	Sum husholdspesifikke utgifter	6 848	7 140	7 487	7 825
	<i>Utgifter per måned</i>	<i>29 758</i>	<i>30 348</i>	<i>31 745</i>	<i>33 321</i>
	<i>Utgifter per år</i>	<i>357 100</i>	<i>364 176</i>	<i>380 943</i>	<i>399 852</i>
	Barnehage (11 mnd.)	35 530**	36 465**	33 550**	33 000**
	Total per år (avrundet)	392 630	400 640	414 490	432 850

* Grunnlaget for kostnadsberegningene for forbruksområdet ble helt eller delvis oppdatert dette året.

** Nye priser ble hentet inn dette året.

5. Slik bruker du referansebudsjettet

Referansebudsjettet og den tilhørende kalkulatoren er et verktøy som blir mye brukt av en rekke offentlige og private aktører. Budsjettet benyttes blant annet som faglig grunnlag for fastsettelse av ulike ytelser. Det brukes også av banker i deres vurdering av kunders betjeningsevne. Budsjettet er videre et godt verktøy for forbrukere som ønsker å få en oversikt over egen økonomi. Det er imidlertid viktig å merke seg at budsjettet er et sjablongmessig uttrykk for hva det koster å ha et forbruksnivå som er akseptabelt for folk flest. Det er ikke et uttrykk for nordmenns gjennomsnittsforbruk, og det er ikke ment som en normativ standard. Vi mener ikke at man skal eller bør bruke beløpene som er presentert i rapporten for å leve på et akseptabelt nivå, men sannsynliggjør at det er mulig å leve på dette nivået innenfor totalsummene i referansebudsjettet. Ulike mennesker har ulike behov. Når budsjettet benyttes på individnivå er det derfor viktig at brukerne er kjent med referansebudsjettets forutsetninger og avgrensninger, og at det tilpasses individenes situasjon.

Referansebudsjettet kan benyttes som utgangspunkt og referanse for privatpersoner som ønsker oversikt over egen økonomi. Kalkulatoren gjør det mulig å enkelt hente ut budsjett for ulike familiekonstellasjoner. Følgende budsjettposter varierer med antall personer i husholdningen: «andre dagligvarer», «husholdningsartikler», «møbler», «mediebruk og fritid», «bilkostnader», eller antall husholdningsmedlemmer som benytter tjenesten som «barnehage» og «SFO/AKS». Budsjettpostene «mat og drikke», «klær og sko», «personlig pleie», «lek og mediebruk» og «reiseutgifter» hensyntar også alder og kjønn til personene i husholdet. Beregningene i referansebudsjettet er ikke inntektsavhengige. Inntekten som oppgis i referansebudsjettets kalkulator benyttes kun for beregning av eksempelpostene «barnehage» og «SFO/AKS».

Referansebudsjettet omfatter imidlertid ikke alle utgifter som en person eller familie kan ha, eksempelvis bokostnader – inkludert utgifter til strøm og oppvarming, feriereiser, gaver og helsetjenester utover et årlig lege- og tannlegebesøk. Referansebudsjettet forutsetter at all mat lages hjemme, det vil si at kafé- og restaurantbesøk ikke omfattes av budsjettet. Videre bygger ikke budsjettet på utstrakt bruk av tilbud og salgsvare, og forutsetter ikke arv eller bruktkjøp.

Det er også verdt å merke seg at referansebudsjettet er et langtidsbudsjett. Det innebærer at det er beregnet at en skal sette til side penger hver måned for å ha råd til sjeldnere innkjøp av dyre og varige forbruksgjenstander. Når kjøleskapet, komfyren, vaskemaskinen eller lignende går i stykker, skal en ha penger til reparasjoner eller til å kjøpe nytt, uten at dette går ut over forbruket ellers.

6. Oppsummering og konklusjon

I denne rapporten presenterer vi referansebudsjettet for 2023 og hvordan vi har jobbet med årets oppdatering. Normalt oppdateres grunnlaget for beregningene for ett til to forbruksområder i året, mens kostnadsestimatene for de resterende forbruksområdene justeres i henhold til endringer i konsumprisindeksen. For forbruksområder hvor vi baserer oss på beregningsgrunnlag utarbeidet av andre, som for bilhold, og hvor vi har valgt enkle representantvarer/-tjenester, som barnehage, skolefritidsordning og kollektivtransport, innhenter vi nye priser hvert år. På grunn av de store prisvariasjonene vi har observert i en rekke forbrukermarkeder den siste tiden valgte vi i år å innhente nye priser for flere av referansebudsjettets varekurver. Dette gjør at oppdateringene i årets versjon av referansebudsjettet er nokså omfattende. Som følge av dette er det viktig at brukerne av budsjettet merker seg at endringene i referansebudsjettet fra 2022 til 2023 ikke nødvendigvis er en direkte refleksjon av prisutviklingen i de ulike markedene, da det er flere faktorer som påvirker årets kostnadsestimater.

De nye tallene viser at kostnadene har økt innenfor alle forbruksområdene, foruten for «barnehage» og «andre dagligvarer» hvor kostnadene har blitt redusert. Det er kostnader til «husholdningsartikler», «mat og drikke» og «bilhold» som har økt mest i referansebudsjettet i perioden februar 2022 til februar 2023.

Litteratur

- Austgulen, M. H. (2022). Hva koster det å leve? Referansebudsjett som et verktøy for velferdsstaten. I A. Solstad, P. A. Tufte, & C. Poppe (Red.), *Penger til besvær : privatøkonomiske utfordringer og økonomisk rådgivning i kredittsamfunnet*. Universitetsforlaget: Universitetsforlaget.
- Austgulen, M. H., Alecu, A. I., & Borgeraas, E. (2021). *Oppdatering av forbruksområdet "Personlig pleie". Vurdering av vare- og tjenestegrunnlaget i referansebudsjettet*. SIFO Rapport nr. 1-2021. Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet - storbyuniversitetet. <https://hdl.handle.net/11250/2755009>
- Austgulen, M. H., Alecu, A. I., & Lylum, M. (2022). *SIFOs Referansebudsjett for forbruksutgifter 2022*. SIFO Rapport 4-2022. Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet - storbyuniversitetet. <https://hdl.handle.net/11250/2998050>
- Austgulen, M. H., & Borgeraas, E. (2020). The Norwegian Reference Budget. I C. Deeming (Red.), *Minimum Income Standards and Reference Budgets : International and Comparative Policy Perspectives* (pp. 185-196). Bristol: Policy Press.
- Finansdepartementet. (2022). *Prop. 1 S Gul bok (2022-2023)*. Oslo Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-1-s-gul-bok-20222023/id2931571/>
- Lylum, M., Blomberg, L. W., Skuland, S. E., & Ansteensen, A.-K. (2023). *Oppdatering av forbruksområdet husholdningsartikler: Vurdering av vare- og tjenestegrunnlaget i referansebudsjettet*. SIFO-Rapport 1 - 2023. Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet - storbyuniversitetet. <https://hdl.handle.net/11250/3068172>
- Lylum, M., & Skuland, S. E. (2022). *Oppdatering av forbruksområdet "Andre dagligvarer". Vurdering av vare- og tjenestegrunnlaget i referansebudsjettet*. SIFO rapport 3-2022. Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet - storbyuniversitetet. <https://hdl.handle.net/11250/2997958>
- Opplysningsrådet for veitrafikken. (2023). *Kostnader ved bilhold - eksempler på beregning 2023*. Oslo: OFV Opplysningsrådet for veitrafikken.
- Oslo kommune. (2023a). Aktivitetsskolen (AKS) Pris og betaling. Hentet fra <https://www.oslo.kommune.no/skole-og-utdanning/aktivitetsskolen-aks/pris-og-betaling/#gref>
- Oslo Kommune. (2023b). Pris og betaling for barnehageplass. Hentet fra <https://www.oslo.kommune.no/barnehage/pris-og-betaling/>
- Ruter. (2023). Priser 30-dagersbillett. Hentet fra <https://ruter.no/kjop-billett/billetter-og-priser/30-dagersbillett/>
- Skuland, S. E. (2021). *Oppdatering av kostnader til spedbarn: Vurdering av vare- og tjenestegrunnlaget i Referansebudsjettet*. SIFO Rapport nr. 2 - 2021. Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet - storbyuniversitetet. <https://hdl.handle.net/11250/2755010>
- Statistisk Sentralbyrå (SSB). (2023). 03013: Konsumprisindeks, etter konsumgruppe (2015=100) 1979M01 - 2023M03.
- Utdanningsdirektoratet. (2022). Moderasjonsordninger i SFO. Hentet fra <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Leksehjelp/veileder-om-moderasjonsordninger-i-sfo/#:~:text=F%C3%B8rste%20ledd%20sl%C3%A5r%20fast%20at,til%20>

Utdanningsdirektoratet. (2023). Foreldrebetaling for barnehageplass og moderasjonsordninger. Hentet fra <https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/barnehage/foreldrebetaling/>

Forbruksforskningsinstituttet SIFO ved OsloMet – storbyuniversitetet har et spesielt ansvar for å bidra til kunnskapsgrunnlaget for forbrukerpolitikken i Norge og skal utvikle ny kunnskap om forbruk, forbrukerpolitikk og forbrukernes stilling og rolle i samfunnet.

SIFOs kjerneområder er:

- Bærekraftig forbruksutvikling
- Klær
- Markedsbasert velferd
- Teknologi og digitalisering
- Mat, matkultur og ernæring